

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra filosofie a religionistiky

Bakalářská práce

Neostyly v české synagogální architektuře: jižní Čechy

Vedoucí práce: Mgr. Martin Klapetek, Ph.D.

Autor práce: Pavla Kožantová

Studijní obor: Filosofie a religionistika

Ročník: 3.

2018

Bakalářská práce v nezkrácené podobě

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 28.03.2018

.....
Pavla Kožantová

Poděkování

Děkuji vedoucímu bakalářské práce Mgr. Martinu Klapetkovi, Ph.D. za cenné rady, připomínky, kritické poznámky a trpělivost v průběhu metodického vedení práce.

OBSAH

Úvod	5
1 Historie Židů v Čechách.....	7
1.1 Židovské památky jižních Čech	11
1.1.1 Vybrané synagogy jižních Čech	11
1.1.2 Vybrané židovské hřbitovy jižních Čech	13
2 Synagoga.....	15
2.1 Vnitřní uspořádání synagogy	16
3 Architektura 19. století.....	18
3.1 Maurský styl a Velká synagoga v Plzni	21
4 Synagoga v Bechyni	23
4.1 Židovské osídlení a komunita	23
4.2 Popis stavby.....	24
4.3 Synagoga dnes.....	24
5 Synagoga ve Čkyni.....	26
5.1 Židovské osídlení a komunita	27
5.2 Popis stavby.....	27
5.3 Synagoga dnes.....	28
5.4 Synagoga v Českém Krumlově.....	28
5.5 Židovské osídlení a komunita	29
5.6 Popis stavby.....	30
5.7 Synagoga dnes.....	31
Závěr	32
Seznam literatury.....	34
Seznam příloh.....	36
Přílohy.....	I

Úvod

Práce se zabývá synagogální architekturou v jižních Čechách, podrobněji se zaměřuje na stavby z období 19. a začátku 20. století. Synagoga má v judaismu zásadní význam, je to místo pro setkávání, modlení, učení i pro společné oslavování zásadních událostí v životě každého žida.

Co se týče pravopisného vymezení pojmu žid a Žid, ve své práci používám tvar s malým „ž“, žid jako stoupenec náboženství. Varianta s velkým „Ž“ zdůrazňuje národnostní charakter pojmu, Žid jako příslušník národa Izrael.

Hlavní výzkumnou otázkou, kterou jsem si položila, bylo, co mají vybrané synagogální stavby v jižních Čechách společného a v čem se naopak odlišují. Spojuje jihočeské synagogy, které jsem pro svou bakalářskou práci navštívila, jednotný architektonický styl?

Co se struktury mé práce týče, pro přehlednost jsem se snažila postupovat od historického kontextu ke konkrétním stavbám. Na začátku práce shrnuji historii židů v Čechách, kam jsem zařadila i podkapitulu o židovských památkách jižních Čech, kde zmiňuji některé synagogy a židovské hřbitovy. V této podkapitole záměrně vynechávám synagogy v Bechyni, Čkyni a Českém Krumlově, protože těmto třem synagogám se věnuji v dalších kapitolách mé práce podrobněji. Dále mou práci dělím na tři části.

V první části se budu věnovat podrobnějšímu popisu stavby a uspořádání synagogy. Zaměřím se na význam slova synagoga a její vnitřní uspořádání.

Druhá část je věnována užitým architektonickým stylům v české synagogální architektuře 19. století. V této části práce jsem se pokusila stručně a jasně vystihnout základní fakta jednotlivých uměleckých stylů. Zmiňuji zde například zásadní umělecký sloh pro synagogální architekturu, kterým je styl maurský. Pro jeho lepší pochopení jsem navštívila Velkou synagogu v Plzni, která patří k největším maurským synagogám na světě a zároveň je naprostým protikladem mnou popisovaných jihočeských synagog. Poznání plzeňské synagogy mi pomohlo k porovnání jednotlivých navštívených synagog a díky její velkoleposti jsem si všimla rozdílů mezi architektonickými styly, které se ke stavbám synagog používaly. Je nutné zmínit, že pro vznik jednotlivých synagog je zásadní prostředí, ve kterém byly objekty postaveny. Neboť právě prostředí utváří rozměry budovy a zároveň i její výzdobu.

V poslední části se zaměřuji na konkrétní synagogy. Pro svou bakalářskou práci jsem si vybrala tři stavby v jižních Čechách: synagogu v Bechyni, ve Čkyni a v Českém

Krumlově. Tyto synagogy jsem osobně navštívila a zdokumentovala. Synagogu v Bechyni a ve Čkyni jsem vybrala z toho důvodu, že jsou to nejstarší dochované židovské svatyně jižních Čech. Synagogu v Českém Krumlově jsem si vybrala proto, že mě zaujala její stavba, která je nenápadně zasazená mezi ostatní domy v ulici. Monumentálnost krumlovské synagogy vynikne až ve chvíli, kdy člověk stojí přímo před ní. Pro lepší představu a porovnání, jak synagogy vypadaly dříve a jak vypadají dnes, jsem kontaktovala fotoarchiv Židovského muzea v Praze a s panem Martinem Jelínkem jsme dohledali archivní fotografie všech tří synagog.

Hlavními zdroji pro mou práci byly především rozhovory při prohlídkách synagog a trvalé instalace s informacemi o jednotlivých stavbách a židovských komunitách v konkrétních lokalitách. Jako doplňkové zdroje mi sloužily obecnější knihy o dějinách, například kniha *Historie Židů v Čechách a na Moravě*. Velkým přínosem pro mou práci byl například i sborník *Naše dny se naplnily*, který se věnuje historii židů v jižních Čechách. Dalším nepostradatelným zdrojem pro mě byly knihy o architektuře 19. století., a to hlavně *Slabikář návštěvníků památek* Jaroslava Herouta, který mi posloužil jako skvělá příručka k pochopení rozmanitých architektonických slohů.

Téma synagogální architektury u nás je velmi široké. Ve své bakalářské práci nepřicházím na nic zcela nového, ale snažím se poukázat na shodné, ale i odlišné prvky jednotlivých staveb v jižních Čechách. Mým cílem je metodou popisu a komparace nastínit charakter synagogální architektury v jižních Čechách.

1 Historie Židů v Čechách

Přítomnost židovského etnika na českém území, konkrétně v oblasti Prahy, je datována od druhé poloviny 10. století. Během 11. století se v oblasti Prahy vytvořily židovské obchodní osady a zhruba do tohoto období se kladou počátky vzniku pražského Židovského města (ghetta), jinak známého jako Josefov, které bylo zrušeno v roce 1848 a v roce 1850 se mělo sloučit s hlavním městem Praha.¹

Vytváření uzavřených židovských ghatt podmínila politika, která cíleně směřovala k oddělení židovského obyvatelstva v převážně křesťanské společnosti středověké Evropy. Čtvrtý lateránský koncil, který svolal papež Inocenc III. a proběhl v letech 1213–1215, nařídil židům nosit zvláštní oblečení, aby je bylo možné rozeznat. Segregační a diskriminační nařízení vůči židům se odrazila na území tehdejšího českého státu. Zhruba v polovině 13. století, kvůli opakujícím se židovským pogromům, vydal papež Inocenc IV. dvě buly zakazující násilnosti vůči židům. Rozhodující počiny v obdobném směru představovaly také formy právní ochrany, které židovskému obyvatelstvu udělovali panovníci.²

Po nástupu Habsburků na český trůn byli židé v roce 1541 úředně vypovězeni z českých zemí. Byli obviněni z tehdejšího požáru Malé Strany a Hradčan, dále také ze špionáže ve prospěch Turků. O několik let později císař Ferdinand I. povolil jejich návrat.³

Císař Rudolf II., který vládl v závěrečné fázi 16. a v první fázi 17. století, projevoval vůči židovskému obyvatelstvu příznivý postoj. S dvorem Rudolfa II. byla spojena činnost Mordechaje Maisela, která se odrazila na architektonickém rozvoji pražského židovského ghetta. Rozvoj židovských obcí byl v této době patrný také v jiných oblastech českých zemí. Především půjčky ze strany židovských finančníků vytvářely předpoklad pro kladný postoj vůči židům z habsburské strany. Obrát zpět k omezení získaných výsad se projevil od poloviny 17. století. Císař Karel VI. zavedl přísná protižidovská opatření, včetně tzv. numeru clausu, který mířil k zamezení růstu počtu židovských rodin. Protižidovské postoje také zaujala jeho dcera a nástupkyně Marie Terezie. Židé byli v roce 1744 vypovězeni z Čech, prakticky k tomu došlo pouze

---

¹ Srov. PĚKNÝ, Tomáš: *Historie Židů v Čechách a na Moravě*, s. 11–13.

² Tamtéž, s. 19–25.

³ Tamtéž, s. 66–67.

v případě Prahy, hospodářské potíže, které se tímto krokem projevíly, proces zastavily. Návrat byl židům povolen až v roce 1748, ovšem s podmínkou placení tzv. toleranční daně. Později jim byla také obnovena povinnost nosit zvláštní označení.⁴

Zásadní obrat v postavení židovského obyvatelstva v habsburské monarchii a v Čechách mělo přinést obdoby reforem syna a nástupce Marie Terezie Josefa II., v osmdesátých letech 18. století. V josefínské epoše byli příslušníci židovské komunity zbaveni povinnosti nosit zvláštní označení na oděvech, nemuseli žít výlučně ve vyhrazených ghettech, byla zrušena omezení, která se týkala zákazu jejich činnosti v úřadech a provozování některých živností. Dále také mohli vlastnit domy mimo ghetta a zemědělskou půdu, dostali také přístup k univerzitnímu vzdělání.⁵ Lze říci, že josefínské reformy vytvořily prvotní předpoklad pro pozvolnou asimilaci židovského etnika, které bylo po dlouhá staletí drženo od většinové křesťanské společnosti. Při početném zastoupení německého etnika v českých zemích a díky germanizaci se stalo, že většina českých židů začala splývat spíše s etnikem německým než českým. V porovnání s předchozí tereziánskou dobou hovořili židé více česky než německy.⁶

Nové právní vztahy vůči židovskému obyvatelstvu shrnul tzv. Systemální židovský patent císaře Františka I. ze srpna 1797. V platnosti dosud zůstávala toleranční daň a numerus clausus, jehož cílem bylo udržet relativně nízký počet židovských rodin. Teprve v roce 1848 byla zrušena ghetta v tom smyslu, v jakém byla vytvořena. Druhá polovina 19. století byla provázána stěhováním židovského obyvatelstva do míst, která byla dříve zapovězena a narůstal počet židovských obcí. Prostřednictvím tzv. Prosincové ústavy z roku 1867 se židé ocitli po právní stránce zcela na úrovni ostatních občanů.⁷

Můžeme tedy shrnout, že josefínské reformy v 18. století zahájily proces postupného zrovnoprávnění židů s ostatním obyvatelstvem v habsburské monarchii. Na druhé straně vedly asimilační tendence k reakcím židovské strany, které naopak prosazovaly tendence k udržení vlastní identity.

Ústava z roku 1867 zajistila definitivní zrovnoprávnění židů, které ale nemělo u všech obyvatel jednoznačně kladný ohlas. Antisemitské tendence zesílily koncem 19. století a tyto předsudky ve vztahu k židům se pojily s obavou ze židovské konkurence.

---

⁴ Srov. PĚKNÝ, T. *Historie Židů v Čechách a na Moravě*, s. 72–95, 102–106.

⁵ Tamtéž, s. 54.

⁶ Tamtéž, s. 66–67.

⁷ Tamtéž, s. 120–128, 338.

Týkalo se to hlavně židovského podnikání, ke kterému se české lidové vrstvy stavěly odmítavě stejně jako k podnikání německému. Důvodem byla silná německá asimilace židovského obyvatelstva.

Důsledky první světové války (1914–1918) vedly k rozpadu Rakousko-Uherska a k vyhlášení nezávislé Československé republiky v říjnu 1918. Do nového státu vstupovalo i židovské etnikum, již téměř asimilované s německým či českým jazykovým prostředím. Během období Československa, které existovalo mezi lety 1918 a 1938, hráli židé významnou roli jak v hospodářském, tak i v kulturním životě. Etapu svobodného demokratického Československa uzavřela Mnichovská dohoda z roku 1938, v jejímž důsledku bylo Československo donuceno postoupit pohraniční regiony (souhrnně nazvané Sudety) Německu.⁸ *„Z pohraničních území připojených k Německu proudili do vnitrozemí uprchlíci, mezi nimi i převážná většina tamních Židů. V nadcházejícím půlročním období dochází k prvním protizidovským opatřením. Množí se antisemitské výpady, snahy zabránit Židům ve výkonu povolání a omezit jejich rovnoprávnost s ostatními obyvateli státu.“*⁹

Definitivním koncem nadějí židovských obyvatel na lepší život byl Protektorát Čechy a Morava a společně s ním zavedené Norimberské zákony, kvůli kterým zesílila nacistická rasová diskriminace a genocida židů. Protektorát Čechy a Morava byl vyhlášen 16. března roku 1939. *„Nacisté v protektorátu postupovali proti židovskému obyvatelstvu velice systematicky. Nejprve zavedli jejich přesnou evidenci a nařídili jim nosit na oblečení žlutou šesticípou hvězdu. Následovala jejich postupná eliminace z veřejného a společenského života.“*¹⁰ Byla omezena svoboda jejich pohybu a spolu s dalšími nařízeními bylo židovské obyvatelstvo vyloučeno z akcí kulturního i sportovního řádu. Od července 1940 nesměli být židé členy žádných spolků a bylo jim zakázáno vykonávat funkce v soudnictví a veřejné správě, byli také vyloučeni z výkonů povolání například lékařů a právníků.

Pomyslnou kapkou pro pocit, že už nemají žádnou budoucnost, byly pro židovské obyvatelstvo příkazy k deportacím do terezínského ghetta. V severní části Čech v bývalé pevnosti Terezín bylo v roce 1941 vytvořeno ghetto, kam byli židé soustřeďováni. Vzhledem k nacistickému plánování fyzické likvidace židů v Evropě se

---

⁸ Srov. FRANKOVÁ, A.; HAMÁČKOVÁ, V. a další. *Historie Židů v Čechách a na Moravě*, s. 10–52.

⁹ Tamtéž, s. 52.

¹⁰ LIŠKA, V. *Protektorát: Éra hákového kříže*, s. 101.

stalo terezínské ghetto předstupněm pro transporty české židovské populace do vyhlazovacích táborů, které byly zřízeny na území okupovaného Polska. V těchto táborech byla také velká část židů z mnoha evropských zemí zavražděna. Uvádí se, že od podzimu 1941 do jara 1942 bylo z protektorátu do Terezína vypraveno 122 nákladních vlaků, ve kterých bylo přibližně 93 000 židovských obyvatel. Židovský holocaust (hebrejsky *šoa*) se stal masovou vraždou století.¹¹

Holocaust představoval velice zásadní zlom pro židovské dějiny. „*V důsledku tragických událostí v letech 1938–1945, kdy byla nacisty vyvražděna většina českých Židů, a pozdějšího komunistického útlaku, který bránil svobodnému rozvoji židovské kultury, představuje nynější židovská pospolitost českých zemí pouhý stín předválečného stavu. V některých regionech našeho státu – v jižních a východních Čechách – již židovský život zanikl, neexistují zde židovské obce a židovská historie tu tvoří uzavřenou kapitolu dějin.*“¹²

V Českých Budějovicích, Písku a Táboře, byly po konci druhé světové války v roce 1945 znovuobnoveny židovské náboženské obce. Mnoho židovských obyvatel jižních Čech po válce odešlo do ciziny, to byl společně s úmrtností a asimilací důvod k tomu, že i tyto obnovené židovské obce postupně zanikly. Některé z nich byly přeměněny na tzv. synagogální sbory a přičleněny k Židovské náboženské obci v Plzni nebo Židovské náboženské obci v Praze.¹³

Důležitým mezníkem pro židovské dějiny bylo vyhlášení státu Izrael 14. května 1948, když Spojené národy v roce 1947 rozhodly o rozdělení Palestiny na židovské a arabské území. Jeden z prvních podnětů k založení vlastního židovského státu v Palestině vzešel ze sionistického hnutí. Občany státu Izrael nejsou pouze Židé, ale i křesťanští a muslimští Arabové. Stát Izrael tedy nelze ztotožnit pouze se židovským národem.¹⁴

Období diktatury Komunistické strany u nás v letech 1948–1989 nebylo pro židy snadné, podobně jako v Sovětském svazu, tak i v Československu proběhla vlna antisemitismu. Mnoho mladých židů v roce 1968 emigrovalo do zahraničí, převážně do Izraele a USA. Zlepšení situace ve společnosti přichází po roce 1989, kdy dochází k obnově a rozvoji židovské komunity u nás, ať už v podobě vzniku muzeí,

---

¹¹ Srov. LIŠKA, V. *Protektorát: Éra hákového kříže*, s. 100–104.

¹² *Naše dny se naplnily*, s. 4.

¹³ Tamtéž, s. 4.

¹⁴ Srov. BAUMANN, A. *Co by měl každý vědět o židovství*, s. 174.

vzdělávacích a kulturních center nebo v podobě specializovaných projektů.¹⁵ V současné době funguje na našem území pouze několik židovských obcí, a z toho nejpočetnější je v Praze.

1.1 Židovské památky jižních Čech

Jako připomínka bývalých židovských obcí v Čechách a na Moravě nám dnes slouží ghetta, synagogy a židovské hřbitovy. „*Mnoho židovských památek v minulosti zaniklo téměř beze stop. Za druhé světové války bylo v českých zemích nacisty zničeno více než 60 synagog a řada židovských hřbitovů. Také za vlády komunistického režimu bylo zbytečně zbořeno na 90 synagog a zrušeny desítky židovských hřbitovů.*“¹⁶ I přes dobovou nepřízeň se dochovalo mnoho židovských památek, je to téměř 200 synagog a 330 židovských hřbitovů.¹⁷

1.1.1 Vybrané synagogy jižních Čech¹⁸

Co se týče židovských památek v jižních Čechách, budeme se myšlenkově pohybovat v prostoru, který zahrnuje současný Jihočeský kraj jako administrativní celek (s centrem v Českých Budějovicích).

Na konkrétním příkladu města České Budějovice si můžeme uvést, že počátky zdejší židovské komunity jsou poprvé kladeny do první poloviny 14. století. V průběhu vrcholného středověku zde existovala synagoga a vznikly dva židovské hřbitovy. K ukončení klidného soužití s křesťanským obyvatelstvem došlo za tragických okolností počátkem 16. století, kdy král Vladislav Jagellonský vydal listinu, která umožňovala vyhnat Židy z města. V souvislosti s tím zanikla synagoga i hřbitovy, nová židovská komunita se zde opět začala vytvářet až po revoluci v roce 1848.

V roce 1942 byla v Budějovicích zničena novogotická synagoga, kterou vyhodili nacisté do vzduchu. Na jejím místě dnes stojí pomník obětem holocaustu, který byl slavnostně odhalen v roce 1992. Památník má tvar sedmiramenného svícnu a symbolizuje ruku vězně z koncentračního tábora. Na jeho podstavci je hebrejský a český nápis a silueta synagogy. V současné době najdeme v Českých Budějovicích

---

¹⁵ Srov. BAUMANN, A. *Co by měl každý vědět o židovství*, s. 174.

¹⁶ FRANKOVÁ, A.; HAMÁČKOVÁ, V.; aj. *Historie Židů v Čechách a na Moravě*, s. 71.

¹⁷ Tamtéž, s. 71.

¹⁸ Srov. OLTOVÁ, J. *Synagogy v Čechách a na Moravě*. [online]. Dostupné na WWW: <http://synagogy.euweb.cz>

rozsáhlý židovský hřbitov, který je na okraji města. Dnes je zde umístěn pomník obětem holocaustu.

V roce 1907 byla postavena synagoga v Hluboké nad Vltavou, která údajně nahradila starší modlitebnu z roku 1680. Bohoslužby se v této synagoze praktikovaly do období nacistické okupace, poté byla synagoga využita německou armádou jako dílna a právě z tohoto důvodu byl zničen její interiér. Dnes je synagoga využívána Církví československou husitskou, která se objektu synagogy ujala v roce 1945.

Církev československá husitská se v roce 1952 ujala další jihočeské synagogy, a to synagogy v Jindřichově Hradci, která byla postavena na počátku 19. století na místě dřívější modlitebny a v roce 1867 byla zvětšena v novogotickém slohu. Také v Jindřichově Hradci skončila sakrální funkce synagogy během nacistické okupace.

Jiná křesťanská církev, Českobratrská církev evangelická, v roce 1949 koupila a pro vlastní bohoslužebné účely upravila objekt synagogy v Kamenici nad Lipou (ačkoliv se jedná o kraj Vysočina, Pelhřimov je město v jeho jihočeské části). Tuto synagogu zmiňují proto, že je uváděna jako poslední postavená synagoga v Čechách před druhou světovou válkou. Byla postavena teprve v letech 1937 až 1938 a v roce 1939 zde proběhly poslední židovské bohoslužby.

V některých případech se však jihočeské synagogy, které ztratily svůj původní sakrální účel v době druhé světové války, vrátili v období po roce 1989 do správy Židovské obce v Praze. Takový byl například případ synagogy v Písku, která byla postavená v orientálním stylu s neorománskými prvky v roce 1872 jako náhrada za modlitebnu starší z počátku 18. století.¹⁹

Ve městě Vodňany na Strakonicku byla postavena synagoga v klasicistním stylu v letech 1837 až 1852. Vodňanská synagoga přestala sloužit náboženským účelům v období druhé světové války a v roce 1956 byla přestavěna pro potřeby městského muzea. Ve Volyni, také na Strakonicku, byla vystavěna klasicistní synagoga v letech 1838 až 1840. Tato synagoga byla postavena na místě starší synagogy, která byla ze 17. století, ztratila svou náboženskou funkci stejně jako většina jihočeských synagog z důvodu druhé světové války. V roce 1956 byla tato budova přestavěna na kino a později v jejím jižním křídle začala působit základní umělecké škola.

---

¹⁹ Více: MOTYKA, J. *Židovská náboženská obec Písek*. České Budějovice, 2017. Bakalářská práce (Bc.). Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Teologická fakulta, Katedra filosofie a religionistiky, 2017-06-08.

Závěrem připomeňme například synagogu v Třeboni, vybudovanou kolem roku 1880. Synagoga vznikla jako přestavba starší budovy v novorománském slohu s prvky renesance. Ve vedlejší domě byla židovská škola. Sakrální funkce synagogy byla ukončena v období nacistického Protektorátu a po druhé světové válce byla synagoga přestavěna na obytný dům.

1.1.2 Vybrané židovské hřbitovy jižních Čech²⁰

Velkou část českých židovských hřbitovů tvoří hřbitovy venkovské, početnější židovské obce měly za dobu své existence podle potřeby dva nebo tři hřbitovy. Nedostatek místa se řešil dokupováním pozemku nebo pohřbíváním ve vrstvách. Pro židovské hřbitovy byly určeny pozemky nelukrativní, většinou na okrajích měst, na těžko přístupných místech nebo dokonce na území sousedních obcí. Nejstarší dochované židovské hřbitovy u nás pocházejí ze 14. a 15. století a nápisy na náhrobcích jsou nejčastěji psány hebrejsky, německy a od druhé poloviny 19. století také česky. Součástí areálů hřbitovů bývají stavby, které slouží například pro vykonávání pohřbů, jako obřadní síně, kde probíhala příprava zesnulého k pohřbu, nebo márnice.²¹

Kromě již zmíněného případu židovského hřbitova v Českých Budějovicích, se na území jižních Čech nachází poměrně velké množství dalších židovských hřbitovů. Za pravděpodobně nejstarší lze označit židovský hřbitov na jižním okraji Jindřichova Hradce, jehož datum založení je uváděno do doby kolem roku 1400, doložen je až od 16. století a nejstarší čitelný náhrobek je uváděn k roku 1714. Je známo, že byl v dalších letech postupně rozšiřován a pohřby zde probíhaly ještě v době po druhé světové válce. Součástí hřbitova, na kterém dominují náhrobky barokního typu, je hřbitovní domek pocházející patrně z počátku 19. století.

V polovině 18. století byl založen židovský hřbitov v Hluboké nad Vltavou, který byl rozšířen v 19. století. Pohřby zde probíhaly do roku 1941 a v období nacistické okupace byl tento hřbitov s náhrobky barokního a klasicistního typu poškozen.

Co se týče židovského hřbitova v Kamenici nad Lipou, jeho počátky se kladou na začátek 19. století. Nejstarší dochovaný náhrobek je zde z roku 1807. Pohřby zde probíhaly do počátku druhé světové války a od roku 1987 začal komplex hřbitova

---

²⁰ Srov. OLTOVÁ, J. *Židovské hřbitovy v Čechách a na Moravě*. [online]. Dostupné na WWW: <http://zidovskehřbitovy.wz.cz>

²¹ Srov. ROZKOŠNÁ, B.; JAKUBEC P. *Židovské památky Čech: Historie a památky židovského osídlení Čech*, s. 53–62.

procházet rekonstrukčními pracemi. Je zde umístěna pamětní deska, která připomíná oběti koncentračních táborů.

Na Strakonicku připomeňme hřbitov poblíž obce Osek, pravděpodobně z doby před rokem 1838. Poslední pohřeb se zde uskutečnil v roce 1905 a tento hřbitov je také připomínán jako místo uložení ostatků prarodičů spisovatele Franze Kafky. Dále můžeme na Strakonicku připomenout hřbitov ve Vodňanech z roku 1840, který byl využíván do druhé světové války. Ke konci 20. století se dočkal rozsáhlejších oprav a najdeme na něm přibližně 150 náhrobků klasicistního a moderního typu.

Ve druhé polovině 19. století byl založen židovský hřbitov v Písku, z něhož se dochovalo asi 60 náhrobků a velká řada podstavců. V roce 1981 byly odvezeny některé náhrobky a v roce 1991 byla rozloha židovského areálu zredukována.

Židovský hřbitov v Třeboni je ze všech dochovaných židovských hřbitovních komplexů v oblasti jižních Čech zřejmě nejmladší. Založen byl mezi lety 1897 a 1900 a nejmladší náhrobky pochází z konce třicátých let 20. století. Hřbitovní domek z doby vzniku hřbitova byl později využit k rekreačním účelům.

2 Synagoga

Slovo *synagógé* je do hebrejštiny převzaté z řečtiny a původně nebyl význam pojmu synagoga omezený pouze na židovství, znamenal pravidelné shromáždění a setkávání lidí. Původním hebrejským výrazem pro slovo synagoga je *bejt kneset*, což znamená dům shromáždění. V současné době se pojem synagoga pojí se židovským prostředím a označuje samostatnou budovu, která slouží pro židovské náboženské účely.²²

Jako každá architektonická stavba prošla i synagoga určitým vývojem. Nejdříve se jednalo o nenápadné budovy, nejstarší synagogy byly dřevěné a stavěly se na venkově až do 19. století. Později se kombinovaly stavební materiály, ale i architektonické slohy a míchaly se s prvky islámské architektury.²³ Dávná zpráva o existenci synagog pochází z Egypta ze 3. století před naším letopočtem. Nejstarší písemná zmínka u nás je z 11. století a je o synagoze na Malé Straně. Nejstarší dochovaná synagoga v Čechách pochází ze 13. století, je postavená v Praze v raně gotickém architektonickém stylu.²⁴

Pro architekturu a vnitřní uspořádání synagogy je typická střídmost a jednoduché účelné vybavení podle chrámového vzoru, stejně tak i exteriéru dominuje prostá výzdoba. *„Jeruzalémský chrám představoval srdce Izraele. Po jeho rozboření se těžiště náboženského života přesunulo do synagog. Víra v obnovení chrámu však nikdy nezmizela. Synagoga zdůrazňuje pouto ke svému duchovnímu vzoru mimo jiné tím, že se názvy příslušenství Chrámu používají k označení součástí vybavení synagogy.“*²⁵

Vnější architektura synagogy není ovlivněna žádnými zásadními pravidly, kromě její orientace k východu neexistují přesná ustanovení, ve většině případů se dodnes dochoval obdélníkový půdorys stavby, důraz je kladen až na vnitřní exteriér. Budovy byly často stavěny u vodních toků, na východní straně stavby nebo hlavním šítu bylo Desatero či Davidova hvězda, nechyběl ani hebrejský nápis. Vnější podobu synagogy dále ovlivňovaly světské a církevní vrchnosti. Do poloviny 19. století se synagogy stavěly pouze ve vyhrazených ulicích. Byly také dány maximální povolené rozměry, a to, že budova nesměla být vyšší než kostel, musela být bez věží a zvonů, exteriér měl

---

²² Srov. HORŇANOVÁ, S. *Synagogy*, s. 9.

²³ Tamtéž, s. 70.

²⁴ Srov. ROZKOŠNÁ, B.; JAKUBEC, P. *Židovské památky Čech: Historie a památky židovského osídlení Čech*, s. 35.

²⁵ PUTÍK, A.; KOSÁKOVÁ, E.; CABANOVÁ, D. *Židovské tradice a zvyky*, s. 36.

být prostý, aby neupoutával pozornost.²⁶ K synagoze mohly náležet i další objekty: škola, dům rabína, místo pro rituální očistu (hebrejsky *mikve*) nebo například pekárna macesů. V některých případech byly tyto prostory v jedné budově, protože synagoga byla stavěna víceúčelová. V jedné její části byl modlitební sál a v druhé části budovy byly třídy na výuku, byty pro rabína a učitele, pekárna nebo vzácně i právě *mikve*.²⁷

2.1 Vnitřní uspořádání synagogy

Hlavní sál synagogy je o stupeň níž než předsíní (vstupní část). Je to z toho důvodu, aby se zdůraznila podřazenost člověka Bohu. V předsíni často najdeme i rituální umyvadlo. Kromě hlavního sálu je další důležitou částí synagogy zimní modlitebna, což je označení pro menší modlitební prostory.

Mezi nejdůležitější vybavení synagogy patří svatostánek (hebrejsky *aron ha-kodeš*), ve kterém se uchovává Tóra, náboženské pomůcky a předměty, například stříbrné ozdoby pro svitky. Tóra se předčítá ze svitku, který je vyroben z pergamenu. Pergamen je z kůže zvířete, které bylo označeno za rituálně čisté (hebrejsky *košer*). Při výběru zvířete se dbá na barvu jeho kůže. Celý svitek Tóry je popsán ručně a obsahuje Pět knih Mojžíšových. Není možné, aby byl celý svitek pouze z jednoho kusu zvířete, připraví se proto jednotlivé kusy kůže, které se popíší a nakonec pečlivě sešijí pomocí šlach rituálně čistého zvířete.²⁸

Svatostánek, nejčastěji se jednalo o schránku nebo skříňku, je nejposvátnější místo v synagoze a je zakrytý bohatě zdobenou oponou (hebrejsky *parochet*). *Parochet* bývá z těžkého barevného sametu a je vyšíván tradičními motivy. Hlavní stěna synagogy, na které se svatostánek nachází, je naproti vchodu a musí být orientovaná na východ směrem k Jeruzalému. Tento směr je pro synagogální architekturu rozhodující, neboť se věřící tímto směrem modlí. V synagoze se dále nachází pódium (hebrejsky *bima* nebo *bema*) s modlitebním pultem (hebrejsky *amud*), ze kterého se při bohoslužbě předčítá Tóra. Čtecí pult je důležitým místem v synagoze a bývá umístěvaný vpravo před svatostánkem.²⁹ Pódium je ohraničené zábradlím nebo ozdobnou mříží. Původně bylo

---

²⁶ Srov. ROZKOŠNÁ, B.; JAKUBEC, P. *Židovské památky Čech: Historie a památky židovského osídlení Čech*, s. 36, 37.

²⁷ Tamtéž, s. 43.

²⁸ Srov. PHILIP DE VRIES, S. *Židovské obřady a symboly*, s. 19.

²⁹ Tamtéž, s. 40.

pódium v těsné blízkosti východní stěny, ale postupem času se začalo posouvat směrem ke středu synagogy.

Takřka v každé synagoze svítí věčné světlo (hebrejsky *nertamid*), které má symbolizovat neutuchající víru a slouží jako připomínka na sedmiramenný svícen (hebrejsky *menora*) z dávných svatyní, kdy světlo hořelo bez ustání ve dne i v noci. Pro lampu s věčným světlem nejsou stanovena žádná pravidla pro její vzhled, lampa může být závěsná i nástěnná a některé synagogy mají dokonce dvě lampy s věčným světlem. Většinou bývá lampa zavěšená na řetízku před schránkou na Tóru, ale může být i naproti vchodu nebo připevněná na pilíř.³⁰ Původně byl v Chrámu knot věčného světla namočený v olivovém oleji a doléval se. V dnešní době byly většinou olejové lampy nahrazené elektrickými světly.³¹

Do poloviny 19. století bylo uprostřed modlitebního sálu vyvýšené řečniště a kolem něj rozmístěná sedadla. Pozdější synagogy postavené na konci 19. století měly čtecí pult posunutý blíže ke svatostánku a sedadla byla v řadách, poblíž svatostánku se nacházela čestná sedadla, která bývají určena především představeným obce.³² Synagoga je dále rozdělena na část pro muže a část pro ženy, které je vyhrazen zvláštní prostor. „*Ženská modlitebna se většinou nalézá na galerii, může však být i v samostatné místnosti spojené s hlavní lodí okny. Jsou-li ženy s muži ve stejné síni, odděluje je zástěna.*“³³

Co se týče výzdoby interiéru synagog, tak i zde hraje hlavní roli střídmost a jednoduchost, protože platí zákaz zobrazování. V synagoze tedy nenajdeme žádná zobrazení Boha, ani postav Tóry. Pro výzdobu interiéru byly typické rostlinné a geometrické vzory, lidské bytosti a zvířata nebyly zobrazovány, kromě lvů a ptáků.³⁴

Židovský zákon (hebrejsky *halacha*) v synagoze zakazuje jíst, pít, spát, nesmí se zde pomlouvat, ani provádět obchodní transakce. Prikazuje se také do ní pospíchat a naopak nechvátat pryč, protože to by mohlo být chápáno jako znamení nedočkavosti. *Halacha* předepisuje mužům, aby v synagoze nosili pokrývku hlavy (hebrejsky *kipa*) a někdy také modlitební plášť (hebrejsky *talit*).³⁵

---

³⁰ Srov. PHILIP DE VRIES, S. *Židovské obřady a symboly*, s. 36, 37.

³¹ Srov. NEWMAN, J.; SIVAN, G. *Judaismus od A do Z: Slovník pojmů a termínů*, s. 126.

³² Srov. ROZKOŠNÁ, B.; JAKUBEC, P. *Židovské památky Čech: Historie a památky židovského osídlení Čech*, s. 38.

³³ PUTÍK, A.; KOSÁKOVÁ, E.; CABANOVÁ, D. *Židovské tradice a zvyky*, s. 36.

³⁴ Srov. ROZKOŠNÁ, B.; JAKUBEC, P. *Židovské památky Čech: Historie a památky židovského osídlení Čech*, s. 40.

³⁵ Srov. NEWMAN, J.; SIVAN, G. *Judaismus od A do Z: Slovník pojmů a termínů*, s. 193–196.

3 Architektura 19. století

O umění a architektuře 19. století³⁶ se s nadsázkou říká, že žije ze zásob dějin umění. Jako reakce na změny ve společnosti, nástup racionalismu a osvícenství, se zrodily názory, že baroko je výstřední až pokřivené a rokoko dokonce úpadkové. Vzniká tedy tendence navrátit se k vytríbeným formám antické architektury.³⁷

Architektonickým slohem, který u nás převládal na počátku 19. století, respektive už od posledních desetiletí 18. století, byl klasicismus, rozšířil se po celé Evropě, pronikl i do Ameriky a carského Ruska. Jeho název vychází z návaznosti na období, které se snažil napodobovat, a to na tzv. klasické období starověkého antického Řecka a Říma. Tento styl charakterizovala strohost a důraz na symetrii, geometrické tvary a rovné linie. Tyto základní znaky odlišují klasicistní architekturu od architektury barokní.³⁸ Již počátkem 19. století se však klasicismus začal překrývat či přecházet ve styl, který je považován za součást klasicismu, a tím byl empír. *„Pro klasicistní dekor je typické výrazně zploštění, zjemnění a zjednodušení forem, omezení barevnosti a figurální výzdoby. Empírové objekty (...) jsou charakteristické maximálním zjednodušením celkové formy na jednoduché geometrické útvary, objevují se i ploché střechy, nízké trojúhelníkové štíty a kruhové či segmentové oblouky. Na empírových stavbách byly preferovány kanelované dórské sloupy, které zásadně neměly patku. Střídmý dekor tohoto období našel posléze široké uplatnění i v lidové architektuře a v raných industriálních stavbách.“*³⁹ Klasicistní stavby a empírové objekty byly přísně symetrické, vyznačovaly se srozumitelností, dominovaly zde pravé úhly a přímé linie.

V rámci jihočeského prostředí bychom mohli zmínit trend, který byl v první polovině 19. století příznačný pro český venkov. Tím je tzv. selský barok, pro který jsou charakteristické štukované štíty, tento styl je inspirován architekturou někdejší barokní epochy. Zároveň však přejímá selský barok prvky soudobého empíru, kterými se v této době vyznačovaly nové a renovované stavby panských zámků, hospodářských dvorů či správních budov.⁴⁰

---

³⁶ Více: ZATLOUKAL, P. *Architektura 19. století*.

³⁷ Srov. ŠEFCŮ, O. *Architektura*, s. 147–459.

³⁸ Srov. HEROUT, J. *Slabikář návštěvníků památek*, s. 73–74.

³⁹ ŠEFCŮ, O. *Architektura*, s. 147.

⁴⁰ Srov. HEROUT, J. *Slabikář návštěvníků památek*, s. 78.

Dalším uměleckým směrem, který byl v českém prostředí přítomný od první poloviny 19. století, byl romantismus, vznikající jako reakce na neoklasicismus. Myšlenkové hnutí romantismu vzniklo na konci 18. století a bojovalo za právo svobody uměleckého projevu. Evropa začala navazovat na své umění minulosti, jako opak proti antické klasice.⁴¹ Romantismus se snaží upřednostňovat emoce a intuici před rozumem, věří v důležitou roli individua, osoby a subjektu. Staví se kriticky k pokroku a racionalitě.⁴² Stál také u počátečního zrodu tzv. historizujících slohů či pseudoslohů, což byly stavební slohy, které v českých zemích ve druhé polovině 19. století zcela převládaly. Historizující slohy napodobovaly starší architektonické styly a inspirovaly se jimi.⁴³ Neostyly tedy vrcholí po polovině 19. století, kdy doznívá romantismus a neoklasicismus a toto období je slohově málo jednotné.

Jedním z nejvíce se prosazujícím slohem byl tzv. neogotický sloh. Oživená gotika byla považována za ranou formu historismu hlavně v Anglii. V této souvislosti se hovoří o určitém obratu v samotném romantismu, kdy právě středověká gotika posloužila jako hlavní zdroj inspirace v oblasti architektury.⁴⁴ Jedním z takových vlivů byla například anglická novogotika nebo novogotika francouzského rázu, která českému prostředí svým charakterem posloužila spíše. Dalším historizujícím slohem byl sloh neorománský. Ten byl aplikován především k výstavbě sakrálních budov, hlavně tedy kostelů a synagog. Ze všech tzv. pseudoslohů během druhé poloviny 19. století v českých zemích zdaleka převládla neorenesance, a to proto, že období renesance bylo u nás chápáno jako období vzdělanosti a významnosti českých dějin. Neorenesanční styl se do Čech dostává z Francie přes Vídeň a byl chápán jako určitý protipól ke chladnému výrazu klasicismu a empíru, nejprve jako hlavní vzor sloužila časná renesance ve Florencii a později severoitalská pozdní renesance, prvky byly dále ovlivněny renesancí francouzskou a nizozemskou. Klád se důraz na vysoké kanelované sloupy, na okázalé vestibuly a schodiště v interiéru.⁴⁵ Příliv cizích vzorů vyvolal reakce ve formě tendence o prosazení vlastní národní renesance, nejznámější stavby v duchu tzv. české

---

⁴¹ Srov. HÁJEK, V. *Architektura: Klíč k architektonickým slohům*, s. 152.

⁴² Srov. VLČEK, P. *Dějiny architektury (neo)klasicismu a 19. století*, s. 85.

⁴³ Srov. HEROUT, J. *Slabikář návštěvníků památek*, s. 87.

⁴⁴ Zajímavostí je, že novogotičtí autoři byli často zároveň restaurátoři gotických památek a k jejich činnostem patřil například i tzv. purismus. Purismus je očišťování původních staveb od pozdějších doplňků (například renesančních nebo barokních), které mohou být klidně i architektonicky cenné a dochází k jejich nahrazování kopiemi prvkůpůvodního slohu.

⁴⁵ Srov. HEROUT, J. *Slabikář návštěvníků památek*, s. 87–90.

neorenesance, která navazuje na naše renesanční stavby z 16. a 17. století, jsou Národní divadlo, Národní muzeum a Rudolfinum.

Pomineme-li tzv. maurský sloh, kterému věnuji samostatnou podkapitolu, posledním z historizujících slohů, výrazně se podepsaným do architektonického vývoje českých zemí, byl sloh neobarokní. Tento sloh se začal prosazovat v závěru 19. a počátcích 20. století a neobarokní stavby přebírají barokní ornamentiku, mají podobné členění fasád a vikýřů. Jako příklad neobarokní stavby můžeme jmenovat budějovickou Hardtmuthovu vilu vybudovanou na začátku 20. století pro majitele továrny na výrobu tužek Franze Hardtmutha.⁴⁶

V souvislosti s vývojem historizujících slohů se hovoří o třech typech historismu. O tzv. raném historismu, který vychází přímo z romantismu a charakterizuje ho přijímání novogotiky kolem poloviny 19. století. Druhým typem je tzv. přímý historismus, vycházející z programových zásad, a který byl typickým pro většinu druhé poloviny 19. století. Třetím typem je tzv. pozdní historismus projevující se v závěru 19. století a jeho typickým rysem bylo vzájemné prolínání jednotlivých historizujících slohů v konkrétních stavbách a také jejich prolínání se zcela novým slohem, kterým byla secese.⁴⁷

Secesní styl se snaží osvobodit ode všech stylových vazeb na minulost, ovlivnil architekturu, malířství, sochařství i užité umění a zároveň se secese snažila distancovat od dosavadních historizujících trendů. Vznikla v Evropě v letech 1892–1910, ale žádné z evropských měst se nestalo jejím centrem. Secese se snaží o syntézu všech druhů umění a jejich začlenění do každodenního života tím, že umělecké principy byly aplikovány i na malé dekorativní předměty. Podstata tohoto stylu je v lineárnosti, význam je kladený na ornamenty a snaží se o nejmenší ozdobný detail, časté jsou například náměty květin a listů. V architektuře je secese typická svou zajímavou vnitřní dekorací a interiérem dokresleným až po nejmenší detaily.⁴⁸

Období secese⁴⁹ nemělo historicky dlouhé trvání. Na jedné straně se časově překrývalo s historizujícími slohy, na straně druhé se začaly objevovat styly nazývané moderními, a které již vůbec nekladly důraz na dekorativní stránku, ale na zjednodušení

---

⁴⁶ Více: *Slavné vily*. [online]. Dostupné na WWW: <http://www.slavnevily.cz/clanek.php?page=69&id=333&param=show>

⁴⁷ Tamtéž, s. 92–93.

⁴⁸ Srov. TUFFELLIOVÁ, N. *Umění 19. století*, s. 111–129.

⁴⁹ Více: PIJOAN, J. *Dějiny umění 9*, s. 55–98.

forem, nové materiály a jejich nové využití. Následující desetiletí 20. století charakterizoval vývoj moderních směrů.

3.1 Maurský styl a Velká synagoga v Plzni

Je třeba zmínit, že architektura synagog dospěla ve druhé polovině 19. století k orientálnímu stylu, a to stylu maurskému. V jižních Čechách bohužel žádnou synagogu vystavěnou v maurském stylu nemáme, ale v Praze najdeme hned dvě, a to synagogu Španělskou a Jeruzalémskou⁵⁰. Jednou z nejznámějších židovských památek vystavených v maurském stylu u nás je Velká synagoga v Plzni⁵¹.

První plán plzeňské synagogy, který se nezrealizoval, vypracoval vídeňský architekt Max Fleischer⁵². Druhý plán, který přijala židovská obec, zhotovil známý plzeňský stavitel a majitel cihelen Emanuel Klotz, stavitelem byl Rudolf Štěch. V roce 1891 započala stavba a synagoga byla dokončena v roce 1893, kdy také proběhlo slavnostní otevření synagogy.

Plzeňská synagoga (viz **obr. příl. 1**) měla být původně novogotická a měla mít dvě vysoké věže, ale novogotický styl nebyl příliš vhodný pro stavbu synagog, používal se při stavbě kostelů. Nakonec je to stavba postavená v novorománském slohu s maurskými prvky, kterou charakterizuje dvojvěží s cibulovitými báními (viz **obr. příl. 2, 3**). Střední část průčelí je na vrcholu zakončená kapličkou, ve které je umístěna deska s desaterem. Stavbou se prolínají různé styly, budova plzeňské synagogy je sestavená z různých neostylů. Dominuje jí styl neorománský s maurskými prvky, ale můžeme zde najít i prvky barokní.

Hlavní sál plzeňské synagogy je obklopen chodbou a v zadní části je zimní modlitebna, ze které se vchází do zahrady a domu rabína. Hlavnímu sálu dominuje svatostánek (viz **obr. příl. 4**) a uprostřed vyvýšeného pódia je pult určený k předčítání z Tóry během bohoslužeb.

Během války synagoga sloužila jako prodejní sklad nábytku deportovaných Židů a později jako pracovní dílna, kde se šily uniformy německých vojáků. Během komunismu sloužila jako sklad. Při prohlídce jsem se dozvěděla, že během komunismu

---

⁵⁰ Například v sousedním kraji Vysočina byla maurská synagoga postavená v obci Nová Cerekev.

⁵¹ Plzeňskou Velkou synagogou mě provedla paní Tereza Faistová, která mi poskytla soukromou prohlídku s věcným výkladem. Pro tuto podkapitolu jsem čerpala z informačních tabulí, které jsou v synagoze vyvěšené a z výkladu paní Faistové.

⁵² Fleischer projektoval i jiné synagogální stavby, například synagogu v Českých Budějovicích.

se uvažovalo o předělání synagogy na bazén, parkovací dům, galerii nebo také o její přestavbu na trh se zeleninou a ovocem. Později byla synagoga navrácena židovské obci, která se snažila o její záchranu, v letech 1994–1998 došlo k částečné rekonstrukci a v roce 1998 ke slavnostnímu znovuotevření.⁵³

---

⁵³ Více: *Velká a Stará synagoga*. [online]. Dostupné na WWW: <https://www.plzen.eu/turista/poznej-plzen/to-nejlepsi-z-plzne/velka-a-stara-synagoga/velka-a-stara-synagoga.aspx>

4 Synagoga v Bechyni

Město Bechyně najdeme v okrese Tábor a leží 19 km jihozápadně od stejnojmenného města. Bechyně má přes 5000 obyvatel, město je spjaté s tradicí výroby keramiky a je známé svými lázněmi.

Bechyňská synagoga byla postavena v letech 1872–1873 a svou severní stranou přiléhá k městským hradbám, je to prostá klasicistní stavba, které dominuje novorománské průčelí a je postavena podle plánů stavitele Karla Hamera (viz **obr. příl. 5, 6**). Stavbu synagogy v Bechyni hradila židovská náboženská obec.

Historie synagogy v Bechyni je nejasná. Jedna z prvních zmínek o modlitebně je ze 17. století, ale není bohužel známo, kde přesně se modlitebna nacházela. V 18. století se bohoslužby konaly v soukromém domě, který stojí vlevo od dnešní budovy synagogy. Bechyňská synagoga se nachází v Široké ulici.⁵⁴

Okolo roku 1650 byl založen bechyňský židovský hřbitov, na kterém najdeme přibližně 250 náhrobků od roku 1687 do počátku čtyřicátých let 20. století. Dochovaly se zde náhrobky renesanční, barokní, ale i secesní. Nápisy na náhrobcích jsou v hebrejštině, němčině a češtině. „*Poslední pohřby se zde konaly v červenci roku 1941 - Kamil Fischer a v srpnu 1942 zde byla pohřbena Terezie Popperová - dožila se 84 let.*“⁵⁵ Bechyňský židovský hřbitov je ohrazený více než dva metry vysokou ohradní zdí, která byla po druhé světové válce opravena.

4.1 Židovské osídlení a komunita

Počet židovských rodin v Bechyni nebyl nikdy příliš vysoký. Nejstarší písemná zmínka o pobytu Židů v Bechyni je ze 16. století a v té době zde pravděpodobně bydlelo pět židovských rodin. Židovská náboženská obec byla založena v průběhu 17. století a v roce 1715 ve městě žilo čtrnáct židovských rodin. Postupně se několik Židů z města vystěhovalo, což souviselo s vyhláškou majitele panství Leopolda Paara, která zakazovala Židům prodávat a kupovat domy, přijímat křesťany do bytu nebo u nich bydlet v nájmu a také Židům zakazovala přijímat křesťany jako čeledína či služku. Paarové nechali pořídit podrobný soupis židovských rodin ve městě, díky kterému víme,

---

⁵⁴ Synagogou mě provedl pan Václav Sedláček, který mi také poskytl potřebné informace. Dále jsem čerpala z informačních tabulí vyvěšených v bývalé ženské galerii, která je v patře synagogy.

⁵⁵ TRČKOVÁ, J. *Obzory ztracených osudů*, s. 22.

že v roce 1715 žilo v Bechyni 14 židovských rodin. Nejvyšší počet židovského obyvatelstva v Bechyni byl v roce 1890, kdy zde žilo více než 90 Židů.

Obvod židovské náboženské obce kromě Bechyně zahrnoval i další místa, jako například Dražice, Hodonice, Nuzice, Radětice a několik dalších obcí. Samostatná židovská náboženská obec zde existovala až do druhé světové války, kdy zanikla v důsledku vyvraždění většiny jejích členů. Z koncentračních táborů se do Bechyně vrátil pouze Jindřich Spitz.

4.2 Popis stavby

Dveřmi ze Široké ulice se vejde do malé předsíně, která měla symbolicky sloužit k tomu, aby v ní věřící nechal své starosti a do hlavního sálu vstoupil s otevřeným srdcem a myslí. Z předsíně vedou dveře do samotné synagogy, ale také schody, které směřují k bývalé ženské galerii v patře (viz **obr. příl. 8**). Na fotografii, která byla pořízena před druhou světovou válkou, je zdokumentováno vyvýšené pódium (nachází se proti dveřím) a na něm nejvýznamnější část synagogy, a to svatostánek s oponou. Na fotografii je také zachycen pult využívaný ke čtení modliteb. Vnitřní zařízení synagogy a mobiliář se nedochovaly, vše bylo pravděpodobně zničeno během války. Dnes je výzdoba sálu bechyňské synagogy jednoduchá, dominují jí čisté bílé stěny a po obou stranách vysoká okna.

Interiér synagogy byl několikrát upravován, například v roce 1898 byly odstraněny všechny německé nápisy, nebo v roce 1904, kdy byla položena nová podlaha, dlaždice černých a šedých barev byly složeny do vzoru Davidovy hvězdy. Pozlacení dřevěných okras svatostánku a vymalování zdí kolem něho provedl pozlacovač Jan Šimák na začátku 20. století, pan Šimák byl zároveň i malířem písma. Elektrické osvětlení bylo v synagoze zřízeno roku 1920. Zajímavé je znovunavrácení Davidovy hvězdy na fasádu synagogy, o které se zasloužil izraelský klavírista Boaz Šaron a tuto akci v roce 1995 financoval.⁵⁶

4.3 Synagoga dnes

Bechyňská synagoga sloužila jako modlitebna do období druhé světové války, během ní byla využita jako skladiště, po válce sloužila různým účelům. V roce 1973 byla budova

---

⁵⁶ Srov. TRČKOVÁ, J. *Obzory ztracených osudů*, s. 32.

opravena a přizpůsobena potřebám hasičského muzea. V roce 1992 byla synagoga vrácena Židovské obci Praha, která ji pronajala Klubu českých turistů. Následně došlo k opětovné rekonstrukci synagogy a v současné době funguje jako muzeum Klubu českých turistů. Nahoře, v bývalé ženské galerii, je malá expozice o dějinách Židů a židovských obcí v Bechyni a jejím okolí.

5 Synagoga ve Čkyni

Obec Čkyně leží v okrese Prachatice, 9 km severovýchodně od města Vimperk. V obci žije kolem 1500 obyvatel. Čkyně je známá svou opravenou synagogou, jedná se o jednu z posledních dochovaných venkovských staveb tohoto druhu v Čechách.⁵⁷

Synagoga ve Čkyni je rozměrná venkovská klasicistní stavba z roku 1828, kde je kladen důraz na střízlivou umírněnost a řád (viz **obr. příl. 9, 10**).⁵⁸ Budova s bílou fasádou stojí v centru bývalé židovské zástavby a je obklopena zahradou. Tato klasicistní stavba je zbavená zakřivených ploch, plastickou křivku nahradila geometrie. K synagoze patří židovský hřbitov a obě tyto památky jsou odkazem na dřívější významnou židovskou komunitu v obci. Hřbitov byl založen na konci 17. století a pohřbívalo se zde až do roku 1942. Dochovaly se zde barokní, klasicistní i novodobé náhrobky. Na starších náhrobcích jsou nápisy v hebrejském jazyce a na novějších jsou nápisy většinou dvojjazyčné, buď hebrejské a německé, nebo hebrejské a české. Je zajímavé, že většina náhrobků je orientovaná na západ, pouze náhrobky dětské jsou orientovány na východ. Čkyňský židovský hřbitov je dnes ve vlastnictví Židovské náboženské obce v Praze a jeho stav je velmi dobrý.⁵⁹

V průběhu dějin existovaly ve Čkyni dvě synagogy: stará, která byla snad z 18. století, později sloužila jako hospodářská budova a byla zbořena ve druhé polovině 20. století; a synagoga nová z roku 1828, které se tato kapitola bude věnovat. Rozmach slavila nová synagoga ve druhé polovině 19. století, bohužel ale z této doby nemáme žádné fotografie ani popisy.

Historie samotné stavby synagogy je velmi zajímavá. V průběhu let stavba synagogy chátrala a nebyly zde prováděny žádné opravy. Například v roce 1989 stavba sloužila jako skladiště Jednoty, tehdy ji obec Čkyně odkoupila, chtěla ji zbourat a postavit zde bytové domy. V roce 1991 byl založen Spolek přátel pro obnovu synagogy, který se zasadil o velké změny, rekonstrukce synagogy byla zahájena v roce 1992.

---

⁵⁷ Více: PODLEŠÁK, J. *Synagoga ve Čkyni*.

⁵⁸ Synagogou mě provedl pan Josef Lávička, místní kronikář, jehož několikahodinový a vyčerpávající výklad mi posloužil jako zdroj informací pro celou kapitolu o synagoze ve Čkyni.

⁵⁹ *Synagoga ve Čkyni*. [online]. Dostupné na WWW: <http://www.synagoga-ckyne.cz/hrbitov/>

5.1 Židovské osídlení a komunita

Ve Čkyni žilo několik židovských rodin již koncem 16. století. Je zajímavé, že ještě v 19. století zde měla židovská komunita vlastního rabína a kantora. Pravidelné bohoslužby se zde konaly až do roku 1895. V průběhu 19. století se počet osob židovského vyznání v obci snížil a to hlavně v důsledku stěhování rodin do větších měst. Židovská náboženská obec byla zrušena v roce 1890 a sídlo obce přesunuto do Vimperka, kde žilo více Židů. V roce 1930 žily ve Čkyni pouze tři židovské rodiny.

Po vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava bylo ze Čkyně v roce 1942 deportováno do koncentračního tábora v Terezíně 14 židovských občanů. Jejich památce je věnována stěna v hlavní síni synagogy, kde jsou vypsána jména všech čtrnácti čkyňských Židů, kteří se do své rodné obce z koncentračních táborů nikdy nevrátili (viz **obr. příl. 11**).

Poslední židovská obyvatelka obce Čkyně byla paní Karolina Španingerová, zemřela v roce 1984.

5.2 Popis stavby

V budově čkyňské synagogy najdeme v přízemí hlavní modlitebnu, v prvním patře modlitebnu zimní, ženskou galerii na balkoně⁶⁰ a další prostory, které sloužily jako byty duchovních nebo místo pro výuku. K synagoze dále náleží stavba ve dvoře, která byla dříve využívána jako stavení pro židovský pohřební vůz (viz **obr. příl. 12**).

O interiéru synagogy nemáme žádné podrobnější informace, protože neexistují fotografické ani jiné podklady, které by zachycovaly dřívější vnitřní vzhled stavby. Průzkumy omítek, které se prováděly, ukázaly střízlivost v barvě i výzdobě, o jejichž zachování byla snaha i během rekonstrukce. Pražští restaurátoři, pracující na rekonstrukci synagogy, se snažili o dodržení původní předlohy. Na východní straně hlavního sálu, která je orientovaná směrem k Jeruzalému, je svatostánek, který je jednou z mála barevných výzdob v synagoze. Prakticky celá synagoga byla, a i dnes je, v bílém provedení.

Hlavní chloubou synagogy je její Tóra a je tedy jedinou synagogou v jižních Čechách, která má svou vlastní Tóru. Ta se nachází v zimní modlitebně v patře, zakrytá oponou v původní schránce z roku 1828 a je z telecí kůže dlouhé několik desítek metrů.

---

⁶⁰ Stejně jako v bechyňské synagoze, tak i ve Čkyni byly ženy od mužů odděleny patrem a navíc i závěsem.

Schránka, ve které je Tóra uložená, je nejstarší dochovaný svatostánek v jižních Čechách (viz obr. příl. 13–15). Tóra byla při slavnosti zasvěcení synagogy v roce 2013 znovuvysvěcena a od června 2014 byl zahájen stálý provoz budovy.

5.3 Synagoga dnes

Spolek přátel pro obnovu synagogy, který byl založen v roce 1991, dlouhodobě usiloval o to, aby byla budova synagogy opravená a v jižních Čechách tak mohla vzniknout významná židovská památka. Celý projekt odstartovalo položení nové střechy, kterou financovala čkyňská obec. V roce 2011 potom začal projekt detailnější rekonstrukce, který byl kompletně financován Evropskou unií a byl dokončen o tři roky později. Evropská unie dala na tento projekt k dispozici 9 800 000 Kč.

V současné době synagoga funguje jako informační středisko se stálou expozicí „Zaniklé synagogy jižních Čech“ v hlavním sále, který je využíván i jako společenský sál pro pořádání různých společenských akcí. Do hlavního sálu synagogy se vejde až 100 posluchačů a pořádají se zde koncerty a hudební vystoupení. Bývalá ženská galerie dnes slouží jako prostor pro malířské, sochařské a fotografické výstavy. A jediné, co se v synagoze nezměnilo, je zimní modlitebna v prvním patře, která i nadále zůstává místem pro modlitbu a je duchovní podstatou synagogy.⁶¹

5.4 Synagoga v Českém Krumlově

Okresní město Český Krumlov se nachází 22 km jihozápadně od Českých Budějovic. Ve městě žije více než 13 000 obyvatel a je pro svou mimořádně zajímavou polohu a středověké centrum právem zapsáno na seznamu světového kulturního dědictví UNESCO.

V Českém Krumlově se věnuje velká pozornost obnově památek a opravena byla i synagoga. Budovu krumlovské synagogy navrhl pražský architekt Viktor Kafka, který studoval ve Vídni a byl velmi ovlivněn secesí. Stavba synagogy byla dokončena mezi

---

⁶¹ Více: *Synagoga ve Čkyňi*. [online]. Dostupné na WWW: www.synagoga-ckyne.cz

lety 1908–1910 místní Židovskou obcí, je to typická secesní stavba s novorománskými prvky (viz **obr. příl. 16, 17**).⁶²

Židovský hřbitov se nachází přibližně 900 m severovýchodně od náměstí v ulici Hřbitovní, stojí v sousedství městského hřbitova a byl založen v roce 1891. Krumlovský židovský hřbitov zůstal z poloviny nezaplňený, protože druhá světová válka zpřetrhala přirozený řád věcí. Nejmladší náhrobek je zde z roku 1993 a v současné době probíhá průběžná údržba hřbitova.⁶³

5.5 Židovské osídlení a komunita

Nejstarší dochované zprávy o židovském obyvatelstvu jsou již z první poloviny 14. století. Co se týče historie českokrumlovských Židů, tak ještě v roce 1830 nevlastnili Židé v Českém Krumlově žádný dům ani jinou nemovitost. Dokonce na celém českokrumlovském panství platilo, že zde nebyla trvale usazena žádná židovská rodina. Zlomovým rokem byl rok 1848, kdy se zrušila ghetta a familiantský zákon⁶⁴. Židé se stali plnoprávními občany Českého Krumlova v roce 1867.⁶⁵

Nejvýznamnější osobností krumlovské židovské komunity je Ignaz Spiro, který se narodil 21. 07. 1817 ve vesnici Kalenice. Od roku 1861 se usadil v Českém Krumlově, zde koupil Pachnerovu papírnu a začal podnikat. Později své působení rozšířil do obce Větrná, kde papírna patřila mezi nejvýznamnější podniky v rakousko-uherské monarchii. Prosperita firmy vedla k nárůstu počtu židovského obyvatelstva a koncem 19. století žilo v Českém Krumlově a jeho okolí přes 200 Židů. Pokojné soužití v česko-německém prostředí trvalo až do třicátých let 20. století.

Ignaz Spiro usiloval o ustanovení samostatné židovské náboženské obce, to se podařilo v roce 1893 a Ignaz v jejím čele stál až do své smrti 25.10.1894. Je pochován na českokrumlovském židovském hřbitově, o jehož vznik se v roce 1891 sám zasloužil.

---

⁶² Fakta o krumlovské synagoze jsem čerpala z informačních tabulí, které jsou k dispozici v hlavním sále synagogy. Paní, která mi synagogu odemkla, neměla připravený žádný výklad a na rozdíl od synagogy v Bechyni nebo ve Čkyni, byla má návštěva svatostánku odkázaná pouze na vývěsky na stěnách.

Překážkou v prohlídce synagogy mimo letní sezónu je současný provoz kavárny. Vstup do synagogy je možný pouze tehdy, pokud je kavárna prázdná. Obsluha kavárny pak může jít a zájemcům o prohlídku svatostánku odemknout hlavní vchod.

⁶³ Srov. *Oficiální stránky města Český Krumlov*. [online]. Dostupné na WWW:

<http://www.ckrumlov.info/docs/cz/atr518.xml>

⁶⁴ Zákon, který měl za úkol regulovat počet židovských rodin.

⁶⁵ Srov. *Naše dny se naplnily*, s. 36–40.

Po smrti Ignaze Spiry stál v čele židovské náboženské obce jeho nejstarší syn Ludwig Spiro (1894–1926), po něm lékař Julius Loria (1926–1934) a posledním představeným byl Rudolf Klement (1934–1938).

Prvním duchovním představitelem židovské obce byl Samuel Fischmann, který zde vyučoval náboženství již od roku 1886. Druhým rabinem byl Leopold Hirsch, který se stal nejdéle sloužícím rabinem (1902–1934). Od roku 1934 neměla krumlovská židovská obec vlastního duchovního představitele, proto zde funkci zastupujícího rabína zastával českobudějovický rabin Karl Thieberger a to do roku 1938. Krumlovská židovská obec přestala existovat v roce 1938 a po druhé světové válce nebyla obnovena.

5.6 Popis stavby

Rekonstrukci vnitřku synagogy ovlivnil nález fotografie interiéru, která byla pravděpodobně z let 1911–1920. Díky této fotografii byla rekonstrukce realizována s vysokou věrností k původnímu řešení stavby a snažila se výsledek co nejvíce přiblížit původnímu rázu podle návrhu architekta Kafky.

V hlavní lodi synagogy byl kladen důraz na původní charakter dekorativní výmalby. Dekory výmaleb jsou věrnou rekonstrukcí z doby vzniku synagogy. Na východní stěně synagogy je svatostánek, na kterém desky desatera symbolizují smlouvu uzavřenou mezi Bohem a Mojžíšem na hoře Sinaj (viz **obr. příl. 20**). Dalším tradičním symbolem je sedmiramenný svícen neboli menorah. Řečníště s pultem a stolem, odkud se předčítá Tóra, je v českokrumlovské synagoze blíže u svatostánku. Věčné světlo, které je zavěšené v synagoze nad svatostánkem, by mělo Židům připomínat menorah, která osvětlovala Chrám v Jeruzalému. Muži měli lavice vlevo, ženám a dětem patřila strana vpravo. Součástí synagogy je také zimní modlitebna se stálou expozicí „Svět českokrumlovských Židů“.

K synagoze patří bývalý byt rabína, kde můžeme vidět dekory výmaleb, které jsou věrnou rekonstrukcí z doby vzniku synagogy. Motivy, použité na dekoru, jasně odkazují na vliv secese, jedná se o barevnou výmalbu s květinovým vzorem (viz **obr. příl. 21**). Secese byla v té době v Českém Krumlově velmi oblíbená a najdeme ji ve mnoha dalších měšťanských domech.

Ve spodní části synagogy dále najdeme byt židovského kantora, ve kterém je v současné době kavárna. I v těchto prostorách jsou výmalby restaurovány podle původních nálezů na stěnách synagogy.

Jednou ze zvláštností krumlovské synagogy je věž, což obvykle nebývá pravidlem, protože Židé nesvolávají k bohoslužbám pomocí zvonů. Zajímavostí je, že při pohledu z výšky připomíná stavba díky jejím rohovým místnostem písmeno X. V dnešní době se to vykládá tak, že X znamená římskou číslovku 10 a odkazuje na Desatero Božích přikázání. Další kuriozitou jsou splachovací toalety v přízemí, a to proto, že se pravděpodobně jedná o úplně první či jedny z prvních splachovacích toalet, které byly v Krumlově vystavěny.

5.7 Synagoga dnes

Českokrumlovská synagoga plnila svůj účel pouze do roku 1938, po druhé světové válce byla využívána jako modlitebna pro americké vojáky, poté jako evangelický kostel a nakonec se z ní stalo skladiště. Synagogu v současné době vlastní Židovská obec v Praze, které byla v roce 1997 vrácena, Českokrumlovský rozvojový fond si ji pronajal a postupně zrekonstruoval. Obnova krumlovské synagogy byla možná díky finanční podpoře z fondů Evropské unie. V současné době synagoga slouží především jako koncertní síň pro konání kulturních akcí.

Závěr

Má bakalářská práce se nesnažila formulovat nové poznatky, cílem bylo zodpovědět, s jakými neostyly se v synagogální architektuře jižních Čech můžeme setkat a co mají vybrané stavby společné.

Společným prvkem, který nalezneme u všech tří synagog, které jsem pro svou bakalářskou práci navštívila, je střídmost a jednoduchost. Stavbám dominují rovné linie, velká okna a vysoké stropy. V porovnání například s plzeňskou synagogou u jihočeských synagog jen zřídkakdy narazíme na barevnou výzdobu exteriéru nebo bohatý zdobný interiér. Domnívám se, že jedním z hlavních důvodů skromné výzdoby byl nedostatek finančních prostředků na vesnicích a v malých městech.

Synagogy ve Čkyni z roku 1828 a v Bechyni z roku 1872, jsou klasicistní stavby. Při pozorování těchto staveb si nelze nevšimnout strohosti exteriéru, která je pro klasicismus, společně s důrazem na rovné linie a zjednodušení forem, tolik charakteristická. Synagoga v Českém Krumlově z roku 1908 je stavba secesní. V českokrumlovské synagoze se secesní styl uplatňuje také ve výzdobě, kdy je kladen důraz na nástěnnou malbu. Právě v bývalém bytu rabína, ze kterého je dnes kavárna pro veřejnost, je vidět, jaký kladla secese důraz na dekorativnost a lineárnost. Secese ovlivnila v Českém Krumlově i další stavby, budova synagogy není jedinou takovou stavbou ve městě. V bechyňské a českokrumlovské synagoze nacházíme shodné novorománské prvky, které jsou nejvýrazněji vidět na průčelí staveb. Jak jsem již zmiňovala v kapitole o architektuře 19. století, právě neorománský historizující sloh byl využíván ke stavbě synagog, ale také ke stavbě kostelů.

V závěru své bakalářské práce bych ráda porovнала základní styčné body jednotlivých staveb, které jsem v jižních Čechách osobně navštívila. V první řadě bych připomněla, že v Bechyni, Čkyni i Českém Krumlově najdeme židovské hřbitovy, které byly situované na okraje měst. V krumlovské a čkyňské synagoze byly byty rabínů a společně s nimi měli v synagogách byt i kantoři. Co se ženských galerií týče, tak ve Čkyni a Bechyni byly ženy od mužů odděleny patrem a v Krumlově patřila ženám pravá strana lavic v hlavní lodi. Zimní modlitebna je dochovaná ve čkyňské a krumlovské synagoze. V současnosti je ze čkyňské synagogy informační středisko a slouží k pořádání různých společenských akcí, budova bechyňské synagogy je využívána jako muzeum Klubu českých turistů a ze synagogy v Českém Krumlově je

kavárna a z hlavního sálu je koncertní síň pro pořádání různých hudebně kulturních akcí.

Má práce by se dala rozšířit o další části, ve kterých bych se mohla věnovat neostylům v synagogální architektuře i jinde než v jižních Čechách a porovnála bych tak jednotlivá místa u nás. Dalo by se zaměřit na vznik jednotlivých staveb, jak se mezi sebou liší a v čem si jsou naopak podobné. Zajímavé by také mohlo být zaměřit se na sekundární život staveb. Jaký osud čekal synagogální stavby v průběhu dějin a jak se vypořádaly se změnami, které přinesly různé politické systémy.

Seznam literatury

Literatura

BAUMANN, Arnulf H. *Co by měl každý vědět o židovství*. Praha: Kalich, 2000. ISBN 80-7017-205-3.

FRANKOVÁ, A.; HAMÁČKOVÁ, V.; KREJČOVÁ, H.; PAŘÍK, A.; PUTÍK, A.; ŠEDINOVÁ, J. *Historie Židů v Čechách a na Moravě*. Praha: Židovské muzeum v Praze, 2005. ISBN 80-85608-96-0.

HÁJEK, V. *Architektura: Klíče k architektonickým slohům*. Praha: GRADA Publishing, 2003. ISBN 80-7169-722-2.

HEROUT, J. *Slabikář návštěvníků památek*. 2. doplněné vydání. Praha: Středisko státní památkové péče a ochrany přírody Středočeského kraje, 1980. ISBN

HORŇANOVÁ, S. *Synagógy. Kontinuita medzi SYNAGÓGÉ a EKKLÉSIA*. Univerzita Komenského Bratislava, 2006. ISBN 80-223-2123-0.

LÍŠKA, V. *Protektorát: Éra hákového kříže*. Olomouc: Fontána, 2010. ISBN 978-80-7336-584-4.

Naše dny se naplnily. České Budějovice: 2002. ISBN 80-238-9881-7.

NEWMAN, J.; SIVAN G. *Judaismus od A do Z: Slovník pojmů a termínů*. Praha: SEFER, 1998. ISBN 80-900895-3-4.

PĚKNÝ, T. *Historie Židů v Čechách a na Moravě*. Praha: SEFER, 1993. ISBN 80-900895-4-2.

PHILIP DE VRIES, S. *Židovské obřady a symboly*. Praha: Vyšehrad, 2009. ISBN 978-80-7021-963-8.

PIJOAN, J. *Dějiny umění 9*. Praha: Knižní klub a Balios, 2000. ISBN 80-242-0217-4.

PODLEŠÁK, J. *Synagoga ve Čkyni*. Čkyně: Společnost pro obnovu synagogy ve Čkyni, 2006. ISBN 80-239-6711-8.

PUTÍK, A.; KOSÁKOVÁ, E.; CABANOVÁ, D. *Židovské tradice a zvyky*. Praha: Židovské muzeum v Praze, 2005. ISBN 80-86889-01-9.

ROZKOŠNÁ, B.; JAKUBEC P. *Židovské památky Čech: Historie a památky židovského osídlení Čech*. Brno: ERA group, 2004. ISBN 80-86517-64-0.

ŠEFCŮ, O. *Architektura – Lexikon architektonických prvků a stavebního řemesla*. Praha: GRADA Publishing, 2013. ISBN 978-80-247-3120-9.

TRČKOVÁ, J. *Obzory ztracených osudů. Historie židovských obyvatel Bechyně*. Nová tiskárna Pelhřimov, 2016. ISBN 978-80-7415-139-2.

TUFFELLIOVÁ, N. *Umění 19. století*. Praha: Nakladatelství Ladislav Horáček - Paseka, 2001. ISBN 80-7185-313-5.

VLČEK, P. *Dějiny architektury (neo)klasicismu a 19. století*. Praha: Česká technika - nakladatelství ČVUT, 2009. ISBN 978-80-01-04231-1.

ZATLOUKAL, P. *Architektura 19. století*. Praha: Správa Pražského hradu, 2001. ISBN 80-86161-39-0.

Internetové zdroje

Oficiální stránky města Český Krumlov. [online]. Dostupné na WWW:
<http://www.ckrumlov.info/php/>

OLTOVÁ, J. *Synagogy v Čechách a na Moravě*. [online]. Dostupné na WWW:
<http://synagogy.euweb.cz>

OLTOVÁ, J. *Židovské hřbitovy v Čechách a na Moravě*. [online]. Dostupné na WWW:
<http://zidovskehrbitovy.wz.cz>

Oficiální stránky města Plzeň. [online]. Dostupné na WWW:
<http://www.plzen.eu/turista/>

Slavné vily. [online]. Dostupné na WWW: <http://www.slavnevily.cz>

Synagoga ve Čkyni. [online]. Dostupné na WWW: <http://www.synagoga-ckyne.cz>

Bakalářská práce

MOTYKA, J. *Židovská náboženská obec Písek*. České Budějovice, 2017. Bakalářská práce (Bc.). Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Teologická fakulta, Katedra filosofie a religionistiky, 2017-06-08.

Seznam příloh⁶⁶

Příloha č. 1: Velká synagoga v Plzni	I
Příloha č. 2: Původní plán M. Fleischera a zrealizovaný plán E. Klotze, pod tím portrétové fotografie E. Klotze a stavitele R. Štěcha.....	I
Příloha č. 3: Fotografie z průběhu stavby Velké synagogy	II
Příloha č. 4: Plzeňský svatostánek	II
Příloha č. 5: Synagoga v Bechyni – pravděpodobně začátek padesátých let 20. století. III	
Příloha č. 6: Synagoga v Bechyni dnes.....	III
Příloha č. 7: Modlitební sál a svatostánek, foto pravděpodobně předválečné, třicátá léta 20. století.....	IV
Příloha č. 8: Pohled z bývalé ženské galerie.....	IV
Příloha č. 9: Synagoga ve Čkyni, foto z roku 1981	V
Příloha č. 10: Synagoga ve Čkyni dnes	V
Příloha č. 11: Jména 14 lidí, kteří nastoupili do některého z transportů do koncentračních táborů, nevrátil se ani jediný.	VI
Příloha č. 12: Bývalé stavení pro židovský pohřební vůz.....	VI
Příloha č. 13: Svatostánek v hlavní modlitebně.....	VII
Příloha č. 14: Schránka s Tórou a pan J. Lávička během výkladu	VII
Příloha č. 15: Tóra	VIII
Příloha č. 16: Synagoga v Českém Krumlově, foto z roku 1987.....	VIII
Příloha č. 17: Synagoga v Českém Krumlově, vlastní foto z roku 2017	IX
Příloha č. 18: Zadní strana českokrumlovské synagogy v roce 1999.....	IX
Příloha č. 19: Modlitební sál v roce 1999	X
Příloha č. 20: Svatostánek.....	X
Příloha č. 21: Bývalý byt rabína, dnes kavárna	XI

---

⁶⁶ Fotografie, u nichž není uveden původ, pocházejí z mého soukromého archivu a osobně jsem je na konkrétním místě vyfotografovala.

Přílohy

Příloha č. 1: Velká synagoga v Plzni

Příloha č. 2: Původní plán M. Fleischera a zrealizovaný plán E. Klotze, pod tím portrétové fotografie E. Klotze a stavitele R. Štěcha

Příloha č. 3: Fotografie z průběhu stavby Velké synagogy

Příloha č. 4: Plzeňský svatostánek

Příloha č. 5: Synagoga v Bečyni – pravděpodobně začátek padesátých let 20. století⁶⁷

Příloha č. 6: Synagoga v Bečyni dnes⁶⁸

⁶⁷ Archiv Židovského muzea v Praze

⁶⁸ Převzato z https://1gr.cz/fotky/idnes/10/053/maxi/TOM333bea_Bečyne11.jpg

Příloha č. 7: Modlitební sál a svatostánek, foto pravděpodobně předválečné, třicátá léta 20. století⁶⁹

Příloha č. 8: Pohled z bývalé ženské galerie

---

⁶⁹ Archiv Židovského muzea v Praze

Příloha č. 9: Synagoga ve Čkyni, foto z roku 1981⁷⁰

Příloha č. 10: Synagoga ve Čkyni dnes⁷¹

---

⁷⁰ Archiv Židovského muzea v Praze, foto Jiří Fiedler

⁷¹ Převzato z <http://www.ckyne.cz/www/obecckyne/fs/nova-synagoga.jpg>

Příloha č. 11: Jména 14 lidí, kteří nastoupili do některého z transportů do koncentračních táborů, nevrátil se ani jediný.

Příloha č. 12: Bývalé stavení pro židovský pohřební vůz

Příloha č. 13: Svatostánek v hlavní modlitebně

Příloha č. 14: Schránka s Tórou a pan J. Lávička během výkladu

Příloha č. 15: Tóra

Příloha č. 16: Synagoga v Českém Krumlově, foto z roku 1987⁷²

---

⁷² Archiv Židovského muzea v Praze, foto Jiří Fiedler

Příloha č. 17: Synagoga v Českém Krumlově, vlastní foto z roku 2017

Příloha č. 18: Zadní strana českokrumlovské synagogy v roce 1999⁷³

---

⁷³ Archiv Židovského muzea v Praze, foto Jiří Fiedler

Příloha č. 19: Modlitební sál v roce 1999⁷⁴

Příloha č. 20: Svatostánek

---

⁷⁴ Archiv Židovského muzea v Praze, foto Jiří Fiedler

Příloha č. 21: Bývalý byt rabína, dnes kavárna

ABSTRAKT

KOŽANTOVÁ, P. Neostyly v české synagogální architektuře: jižní Čechy, České Budějovice, 2018. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra filosofie a religionistiky. Vedoucí práce Mgr. Martin Klapetek, Ph.D.

Klíčová slova: architektura, Bechyně, Čkyně, Český Krumlov, jižní Čechy, neostyl
synagoga

Práce se zabývá synagogální architekturou v jižních Čechách. Na konkrétních stavbách jižních Čech, které jsem pro svou práci navštívila, se snažím přiblížit metodou popisu a komparace využívané neostyly a shrnout společné znaky exteriéru a interiéru staveb. Dále ve své bakalářské práci věnuji část architektuře 19. století a zmiňuji téma historie židů v Čechách. V závěru práce porovnávám shodné i odlišné body jednotlivých staveb synagog.

ABSTRACT

KOŽANTOVÁ, P. Neo-styles in Czech Synagogue Architecture: South Bohemia, České Budějovice, 2018. Bachelor thesis. University of South Bohemia in České Budějovice. Faculty of Theology. Department of Philosophy and Religious Studies. Advisor of the Diploma Thesis Mgr. Martin Klapetek, Ph.D.

Keywords: architecture, Bechyně, Čkyně, Český Krumlov, neo-style, South Bohemia, synagogue

The subject of the thesis is the architecture of synagogues in South Bohemian Region. Through the description and comparison of individual buildings, which I have visited when writing the thesis, I am trying to characterize the neo-styles used, as well as to summarize the common features of the buildings' exterior and interior. Furthermore, my Bachelor Thesis partially deals with the topic of the 19th century architecture, and the history of Czech Jews is mentioned there as well. At the end of the thesis, I compare both identical and different points of individual synagogues.